

كتاب المباحث المهمة

في التطبيقات الشرعية والحقوقية

مؤلف

اسبق عدليه ناظرى

على حيدر

مؤلفه زيرده كى مهربه مخنوم بولنيان نسخه ساخنه
ومتجاسرى مسئولدر

استانبول

د شركت صرانبه مطبعه سى

۱۳۴۰

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

کتاب

المباحث المهمة في التطبيقات الشرعية والحقوقية

مدرسة قضائك جدول دروسه تطبيقات شرعية وحقوقية درسى
علاوه وبونك تدريسى ايلك دفعه بعداجزه احاله ايدلمشيدى او صره
فتوى امانتده بولنديغمدن غير مطبوع مهم شروط كتابلرينى وكتب
فقهيتهك كتاب المحاضر والسجلات مباحثى تدقيق ومطالعه واول زمان
اسباب مفصله ايله نقض اولنان بعضى اعلامات شرعية نى علاوه ايدهرك
مستعجلاً بر اثر ميدانه كتيرمش وجریده علميه به علاوه صورتيه
نشر ايدلمش ومدرسه مذكوره طلبه سنه توزيع ايدلمكده بولنلمش
ايدى . بوندن صوكره آلى سنه داها تدريسده وبوسيله ايله مذكور
اثرى توسيع وترصيعده دوام ومباحثى تقسيمده اقدام ايتديكم جهته
بوكره مستقلاً كتاب شكندده نشر اولنه جق مرتبه به واصل اولدينى
قناعتى حاصل اولديغمدن المباحث المهمة في التطبيقات الشرعية والحقوقية
اسميه توسيم وميدان انتشاره وضع ايدلمشدر .

بو كتاب

اون بر مبحثى حاويدر

مبحث اول

تطبيقاتك لزومى بياننده در

بر علمك تحصيلى اكمل اولندقدن صوكره او علمك تطبيقاتى
دخى كورمك واوكرنمك لازم كلير . مجرد علم ، تأمين مقصده كافى
دكلدر .

طیبلك و قپودانلق كبی علومك تحصیل اتمام اولندقدن صوكره
بر مدت تطبیقات یاپیلمادن بو علملرده اجرای صنعته مساعده اولنماز .
مثلا بر طیب علم طبی تحصیل ایتدكدن صوكره بر مدت خسته
خانه لرده خسته لر اوزرنده طیب حاذقك نظارتی ایله تطبیقات یاپمغه
مجبور اولدیغی كبی بر قپودان ملاحظت علمی تحصیل ایلدكدن صوكره
بر زمان حاذق بر سفانك معیتده استخدام اولنه رق اثبات رشد
ورویت ایلدكجه آكا سفینه تسلیم ایدلر . بو طیب حاذق ایله سفان
مذکور علملرك تطبیقات معلملریدر .

بو صورتله مسائل حقوقیه ده متبحر وید طولی صاحبی اولان
کیمسه ، تطبیقاتده بی بهره اولنجه حاکم لکده موفق و تأمین عدالته
مقتدر اولاماز .

بناءً علیه علم تطبیقاتدن مغنی اولامیه جفی كبی قاضی ایچون
علم محضری کافی اولمادیغندن تطبیقات دخی علمدن مغنی اولاماز .
ایکیسنی جمع ایتك قاضی ایچون لازمدر .

حتی فقها قاضی ، عالم دین اولماسی لازم اولدیغنی بیان ایله برابر
بو یله قاضی کبریت احمر کبیدر . ابن الکبریت الاحمر ابن العلم والدین دیه
اظهار تأسف ایدر لر بحر فی الغضا .

بو اوردن مقصد اصلی و نائق حقنده بعض اصول و ضوابطی بیان
وارائه تطبیقاتدن عبارت اولوب یوقسه و نائق مذکور هك نمونه لرینی
ترتیب ایله اشتغال مقاصد اصلیه دن معدود دکدر .

واقعا عباده رأفت و عدالته خدمت و اثر فقهایه توفیق حرکت
ایچون كرك محاکم طرفندن اعطا و كرك افراد جانبندن تعاطی و امضا

قبله جق و نأثك كافة شروطنى جامع نمونه لر ميدانه كتيرلك موافق
ايسه ده شمديلك موضوعك بوقدر توسيعى ممكن دكلدر .

محيط برهانيده اوتوز آلتى قسم مباحثه دارم متعدد و نائق نمونه لرى
يازلدينى كى بوونأقده درج ايديلان قيودك فواند فقهيه سى دخى
تشریح ايدلمشدر . نته كيم خلاصه و هندیه مثللو كتب فقهيه ده كتاب المحاضر
والسجلات مباحثنده بومسائل حقنده تفصيلات لازمه اعطا و بعض
و نأثك اسباب خليه و نقضيه سى تعداد و انبا اوله رق تطبیقات جهته
دخى اعتنا قلمشدر .

حتى شرنبلالى بيع حقنده اعطا قلنان بر وثيقه نك اسباب
نقضيه سنى ايضاح ضمننده بر رساله وجوده كتيرمش ويونده مذکور
وثيقه نك باشليجه يكرمى درت سبیدن طولايى ابطال و نقضى لازم
كله جكنى ايضاح ايلمش اولدينى كى ابن نجيم دخى ديكر بروثيقه نك
اسباب نقضيه سى حقنده بشقه بر رساله ترتيب ايدرك مذکور و وثيقه نك
يكرمى سبیدن ناشى ابطالى مقتضى ايدوكنى ذكر ايلمشدر .

اسلاف عظامك آثار مذكوره سى دلالات ايدركه علم فقهك
تطبیقات جهته دخى اعتنا و حتى بونك ايچون كتب فقهيه ده كتاب المحاضر
والسجلات و كتاب الشروط ناملر آلتنده مباحث مهمه ذكر و بوكا
مخصوص كتب و رسائل بيله تأليف ايدلمشدر . نته كيم اسبق شام
مفتيسى محمود حمزه افندى مرحوم محاضر و سجلاتك خللاقى حقنده
بر رساله تأليف ايلمشدر . بوآرده آندن منقول مسائل آلتنده
رساله ديه يازيلاندى مقصود مذکور رساله در .

علوم و فنونه دار يازيلان آتارك همان جمله سنده قواعد و ضوابط

ذکر اولندقدن سوکره برچوق امثله ایراد اولنورکه بوامثله تطبیقات مختصره دن عبارتدر .

مثلا فقها بیع ایجاب و قبول ایله منعقد اولور دیه بر ضابطه یی ذکر ایتد کدن سوکره مثلا دیه ایجاب و قبولک بعض جزئیاتی ذکر ایدر لرکه بوجزئیات اوضابطه نك مختصر تطبیقاتیدر .

انسانک جزئیاته انسیتی زیاده اولدیغندن کلیاتی جزئیات ضمننده کورر ایسه سهولتله تفهم ایلر .

بو علمه علم المحاضر والسجلات دنیلدیکی کبی علم الشروط دخی اطلاق اولنور. شروط، فحتین ایله اولان شرطک جمعیدر. و شرط علامت معناسنه در. اشراط الساعه دخی بوندندر. بوکا شروط دنیلمسی وثأقده مقصودی اعلام بولماسندن طولاییدر .

فقط بعض فقهانک ترتیبندن استدلال اولندیغنه کوره قضاة طرفندن اعطا قیلان وثأقه المحاضر والسجلات اطلاق اولدینی حالده افراد آره سنده تعاطی قیلان وثأقه ده شروط تسمیه اولنور .

مبحث ثانی

تطبیقاتک تعریف و تقسیمی بیاننده در

تطبیقات ، حادثات شرعیه و دعاوی حقوقیه نك مسائل فقهیه و حقوقیه به توفیقا رؤیت و فصلندن عبارتدر .

تطبیقات ایکی قسمدر .

تطبیقات علمیه
تطبیقات مادیه

بو کتابده یالکنز تطبیقات علمیه دن بحث اولنه جقدره. امانتطبیقات
مادیه محاکمه بولمق وقاضینک بالفعل مرافعات ومعاملاتی کورمک
ایله اولور .

فقها کتاب المحاضر والسجلات مباحثنده وثائق شرعیه نک بعضا
خلاصه لرینی یازدقدن صوکره بونلرک اسباب نقضیه سنی بیان وتشریح
ایده راک بو وثیقه شو جهتن طولایی مختلدر دیه توضیح ایتشلردر .
بوندن مقصد تطبیقات علمیه اولدیغی درکار و بناءً علیه بونلرک بر
قسمنک اولسون بوراده بیانی مقصده خادم اولاجنی آشکار اولغله
مبحث عاشرده بونلر ذکر اولنه جقدر .

تطبیقاتده دها زیاده ممارسه حاصل اولمق ایچون عبد عاجز فتوی
امانتنده بولندیغم اوانده تمییزا اورایه وارد اولوب نقض اولنان وثائقک
بعضیلری بو اثرده ذکر اولمق مناسب اولدیغندن مبحث حادی عشرده
بونلردن بحث ایدیله جکدر . بو وثائقک نقضی امرنده آنخاذا اولنان
مقررات اسباب موجبۀ مفصله یه مستند وقتواخانه ده ایلك دفعه احداث
اولنان وفوائد عظیمه سی مشاهدۀ قیلنان اصول اولدیغندن بونلرک
بعضیلرینک بیانی تطبیقاته خادم وخیلی فوایدی مستلزم اولور .

بو موضوع اوزرینه تألیف ایتمش بر اثر موجود اولمایوب
بو کتاب ایلك بر تشبث اولدیغندن بو اثرده محتاج اصلاح بعض
جهات بولنه بیلیر .

ارباب حقوقک بو باده سرد ایده جکلری مطالعات وتنقیدات ایله
آتیا اصلاح و توسیع اولنور . زیرا بر علم ، او علمده اثر یازان
مؤلفک مالی دکدر . علما بیننده مشترک بر کنز عالیذر . حتی کم

ترك الاولون للآخرين يعنى اولجه كلوب كچن اصحاب تأليف صوكره دن
كلان افاضله محتاج حل و ايضاح نيجه مسائلى ترك ايتشردر دنيليور.
بر اثر ميدانه كتير مك نه قدر كوچ ايسه اونك تنقيدى او قدر قولايدير.
جلال الدين الدوانى بومعنايى اشعاراچون اى كتاب لايرد عليه الاعتراض
سوى كتاب الله العزيز العليم يعنى عزيز و عليم اولان الله ذوالجلالك
كتابندن - قرآن عظيم الشاندى - باشقه هانكى كتاب وارد كه آكا
اعتراض وارد اولماسين ديمشدر . بوكا بناء ولوالجيه فتواسنده
الصواب متى كثر فقد غلب ولا عبرة للمغلوب فى مقابلة الغالب فان
امور الشرع مبنية على الاعم الاغلب دنيلمشدر .

كورولمزيمكه اولاده وقف ايتدم ديهرك اولاد لفظنك بر دفعه ذكر
ايه انشا اولنان وقفده محيط سرخسى ودرر غرر وفتح القدير واسعا فده
اولاد تعبيرى اولاد اولاده شامل اولاجنى بيان ايدلمش ايكن متأخرين
فقها بوافاضلى تخطئه ايدهرك بر دفعه ذكر اولنان اولاد لفظى اولاد
اولاده شامل اولاميه جغنى اتيان ايلمشردر . [۱]

كذا موهوب يامأجورك بر قسمى بالاستحقاق ضبط اولندقدده
بوندى طولايى موهوب يامأجوره عارض اولان شيوخ طارى و عقدى

---

[۱] قال ابوالسعود وما ذكر فى المحيط الرضوى وفى الوجيز وفى فتح
القدير وفى الدرر من تناول لفظ اولاد غير مكرر لولد الولد فلفظ صريح و لا بد
للتناول من ذكره مكرراً كما ذكر فى البرازيه والحانية القروى جازان يكون
دخول ولد الولد فى سورة لانه كى بلفظ الجمع مبنياً على ما ذهب اليه البعض من
جواز الجمع بين الحقيقة والمجاز اذا كان اللفظ مجموعاً كما ذهب اليه ابن الهمام
فى اصوله حيث قال الحق ان ههنا من مواضع الجمع عند نال الابناء والآباء جمع
اخى زاده .

غير مفسد ايدو كنه دار صدر الشريعة نك بياناتي صاحب درر تخطئه ايدو رك [۱]
شيعو مذكورك اصلي وهبه واجاره بي مفسد اولديغني ادعا ايلمش
وحتى محشيري صاحب درره حق وير مشلدر .

بالاستحقاق موهوب و ما جورده حصوله كلان شيعو طاري
اولديغني صاحب درر كبي بر فاضل ايجون مستور قللمش و صدر الشريعة
مثللو بر امام جليل القدرى بغير حق تخطئه ايتشدر .

صاحب درر ظن ايتشكه استحقاق بنيه ايله ثابت و حكم لاحق
اولنجه موهوب يا ماجورك مثلا نصفى قبل الهبه والاجاره مستحقك
ملكى اولديغى تحقق ايدو جكندن قبل الهية والاجاره مشاع اولديغى
وبناء عليه عقد مشاع اوزرينه وارد اولديغى آكلاشيلير . حالبوكه
قبل الهبة والاجارة مشاع اولديغى آكلاشلمسندن عقدك مشاع اوزرينه
ورودى لازم كلز . زيرا بر كيمسه قابل قسمت اولان مالك كليسنى
ديكر كمنه يه مثلا هبه و تساميم ايتدكن صوكره بر شخص ثالث
او مالك نصف شايغى كندى ملكى اولديغنى ادعا وبالبنيه اثبات ايدنجه
آكلاشيلير كه هبه واقعه او مالك نصفنده نافذ و ديكر نصفنده فضولى
ايمش . مستحق ديلرسه كندى حصه سنده هبه بي مجيز اولور بو صورتده
هبه جمله سنده تمام و نافذ اولور . ديلرسه فسوخ ايدر . بو فسوخ آئنده
منفسوخ و شيعو فسوخ مذكور ايله حاصل و طاري اولور . يوقسه

---

[۱] قال صدر الشريعة المفسد هو الشيعو المقارن لالشيعو الطارم كما
اذا وهب ثم رجع في البعض الشايغ او استحق البعض . . اقول عده صور
الاستحقاق من امثلة الشيعو الطاري غير صحيح والصحيح مافى الكافي والفصولين
لان الاستحقاق اذا ظهر بالبنية كان مستندا الى ما قبله فيكون مقارنا لها طاريا
عليها درر .

مجرد استحقاق ایله حقوق حکم آننده شیوع حاصل اولماز . بوجهت اصلا موجب شبهه دکلدر . بو کبی خطا لر دررک قیمتنه خال کتیر مامشدر .

تطیقاتده تأمین موفقیت ایدن حال، علم فقهده ملکه نك حصو ایدر . کندسی ایچون فکر فقهی حاصل اولمیان کمنه تطیقاتده موفق اولماز . چونکه کتب مختلفه فقهیده کوریلان مسائلک بعضیلری بعض قیود ایله مقید ایکن فقها ظهورینه مبنی او مسئله یی مذکور قیددن عاری اولارق ذکر ایدر لر . فکر فقهی یه مالک بولنمیان کمنه ظاهرینه آلدانه رق او مسئله یی عینله بالقبول حکمی آکا کوره اعطا وخطا ایدر .

بوکا وقوعاته مستند اولان بر مثال بروجه آتی ذکر اولنور : مدعی، بر محکمه شرعیه یه بالمراجعه مدعی علیها فاطمه علیه مزبور نك زوج ظاهری محمد حاضر اولدیغی حالده اقامه ایتدیگی دعوا سنده دیرکه مزبوره فاطمه مرقوم محمدك زوجته سی ایکن بعد التطليق وانقضاء العده کندسی مزبوره یی تزوج ایتش اولغله مزبور نك کندیسنه اطاعتی و مرقوم محمدك منع مداخله سی طلب ایدر . مرقوم محمد مزبوره یی تطليق ایتدیکنی انکار ایتدیگی کبی مزبوره دخی ایوم مرقوم محمدك زوجته منکوحه سی بولندیغنی بالیان مدعی علیه ایله وقوع نکاحی انکار ایلر .

بونک اوزرینه قاضی عمادیه ده « رجل تزوج امرئ فادعی آخراتها امرأتی فقال المدعی علیه انها كانت امرئتك لكن طلقها منذ سنين وانقضت عدتها ثم تزوجها فانکر المدعی الطلاق یؤمر بالتسليم الى

المدعى لتصادقهما على النكاح وانكر الزوج الطلاق « ديه محرردر ديهرك مدعينك منبع معارضهسنه قرار ويرر .

اشبو اعلام فتواخانه دن اسباب آتیه دن طولایى نقض اولمشدر مدعى ، زوج اولك مزبوریه بعد التطلق وانقضاء العدة كندیسی تزوج ایتدیكنی ادعا ایتمش وزوج اول انكار ایلمش اولدیغنه كوره مدعیدن تطليق مذ كور ايله بعد انقضاء العدة تزوج ایتدیكنه شاهد طلب ایدلك لازم كلیر ایدی . زیرا عمادیه دن منقول مسئله نك معناسی « فانكر الطلاق ولم يقدر المدعى على اثبات الطلاق » ديمك اولدینی آشكار بولنمشدركه مذ كور مسئله بروجه مشروح مقيد اولارق جامع الفصولينك بكر منجی فصلنده مذ كوردر [۱]

بو مسئله قواعد فقهیه یه توفیقاً بروجه آتی توضیح اولنور . مدعى طلاقى بالینه اثبات ایدرسه طلاق ايله حکم اولنور . ایده من ايسه تطليق ایتدیكنه حاضر بالحاكمه محمد تحلیف اولنور . نكول ایدرسه ینه طلاق ايله حکم ایدیلیر . بوندن صوكره حاضر بالحاكمه محمدك محكمه ده صفی قلمیه جفندن محاکمه دن اخراج اولنور . بو معامه لردن صوكره مدعیدن بعد انقضاء العدة مزبوریه تزوج ایتدیكنه ینه طلب اولنور . اثبات ایدر یاخود ایده میوبده مزبوریه یمندن نكول ایلر ايسه مزبوریه مدعينك زوجه سى ایدوكنه حکم اولنور . مدعى ، تطليق اثبات ایده مدیكى كی مدعى علیه تطليق ایتدیكنه

[۱] ادعى نكاحها وقال ان زوجها طلقك واما تزوجتك فانكرت الطلاق فبرهن المدعى على طلاق الاول لايقبل لثلاثيكم على الغائب فلو حضر و برهن على طلاق يقبل ثم ينظر لو برهن على الزوج بعد مضي المدة يثبت النكاح جامع الفصولين .

یمن ایدرسه مزبورہ حاضر بالمجلس محمدک زوجہ سی اولارق قالیر .
دعاوینک ماہیتی ومدار تطیق انخاذا اولنہ جق مسائل لایقی وجہ
ایلہ تدقیق اولنما یجہ احکام وقضایادہ بومتللو عظیم خطالر واقع اولور .

مبحث ثالث

وثائق حقندہ کی اصطلاحات

بیانندہ در

سجل و وثائق یوز یکرمی تاریخندہ عبدالله بن شبرمه طرفندن
احداث اولنمشدر . مشارالیه اول تاریخندہ کوفہ قاضیسی بولنمشدر در .
واقعات متکثر وقضاتہ مراجعت متراحم اولدیغندن حفظ وقایع واحیاء
حقوق ایچون بواصولی وضع ایتمکہ لزوم حس ایتمش وتاریخ مذکور دن
اعتباراً اصول مذکورہ یہ مراعات اولنمشدر .

وثائق حقندہ استعمال اولنان اصطلاحات شونلردر : سجل ،
اعلام ، حجت ، محضر ، ضبط دعوی ، صک ، سند ، وثیقه ، کتاب ،
قبالہ ، مقالہ نامہ ، لایحہ .

سجل ، ناسک محکمہ دہ جریان ایدن وقایعک و حاکمک اعطا
ایلدیکی حکمک و حاکم طرفندن بر کیمسہ یہ ویریلان حجتک قید
اولندیغی دفتر کیردرکہ بودفتر محکمہ دہ قالیر . و سلفندن خلفہ دور
واعتنا ای محافظہ ایدیلیر . مجله نک ۱۸۱۴ مادہ سنہ مراجعت اولنہ .
دفتر سجالات ، اقسام آتیہ یہ تقسیم ایدلمک مناسب اولور . ۱- تعیین
وکیل . ۲- نصب و ضی ۳- نصب قیم و متولی . ۴- تقدیر نفقات .
۵- حکمی حاوی اعلامات .

سجلات ، بروجہ مشروح اقسام خمسہ یہ منقسم اولدینی یعنی امور خمسہ مذکورہ ایچون آری آری سجل اتخاذاولندیقی تقدیرده لدی الحاجة آکا مراجعت ایچون یسروسهولت اما جملہ سی مخلوط یازلدینی صورتده آکا مراجعت خصوصندہ شدید عسرت حاصل اولور .

اعلام : حاکمک صورت محاکمہ سنی واسباب موجبہ شرعیہ یہ مستنداً اعطا ایلدیکی حکمنی وزیرندہ حاکمک امضا ومهرینی ومحکمہ یہ مخصوص اولان مہری حاوی اولان ورقہ در .

یعنی اعلام ، مدعینک صورت دعواسی ایلہ استناد ایتدیکی ادلہ یی ومدعی علیہک جواب یا دفعنی ودفعتک اسباب ثبوتیہ سنی مشتمل وخاتمہ سندہ دخی مجلہ نیک ۱۸۲۷ مادہ سندہ بیان اولندیقی اوزرہ اسباب موجبہ حکمیہ نیک ذکریلہ برابر کیفیت حکمی مین اولمق لازم کلیر .

اعلام ، ضبط دعواندن تنظیم اولنور . یعنی ضبط دعوی اعلامک اساسنی تشکیل ایدر . ضبط دعواندن اعلامک صورت تنظیمی تعلیمات سنیہ نیک اون ایکنجی مادہ سندہ مذکوردر .

حجت : حکمی حاوی اولمایوب طرفیندن برینک اقرارینی ودیگری نیک تصدیقنی محتوی بولنان ورقہ در . مداینہ ووصایت حجتلری کبی بونی تنظیم ایدن قاضینک مہر وامضاسی زیرده دکل ، بالادہ اولور .

حجتلری ایکی نوعدر . برنجیسی ، تقدیر نفقہ ووقفیہ کبی حکمی حاوی بولنان حجتلردر . ایکنجیسی ، وکالت حجتی کبی حکمی حاوی بولنیمان حجتلردر :

حجتلر متعدد اصنافه آریلیر استدانه ، بیع قطعی ، بیع وفاق ،
بیع بالاستقلال ، اقاله ، اجاره ، کفالت ، حواله ، هبه و تسلیم ،
تحمیل شهادت ، وکالت ، نفی ملک ، مصالحه ، ابرا ، عقد مزراعه ،
عقد مساقات ، مضاربه ، شرکت ، نصب وصی و متولی ...

فقط برنجی دفعه نشر اولنان محاکمه شرعیه قرارنامه سنده قاضی
بو حجتلردن یالکز اموال ایتم و اوقافک مدایناتنه دأر و وصیت
و نصب و نصب وصی و وقفیه حجتلرینی و برده کنندی رؤیت ایده جکی
دعوایه مخصوص اولوق اوزره و کالتنامه تنظیم ایده بیله جکنی و بونلردن
ماعداسنک تنظیمندن ممنوع بولندی کوسترلش ایکن اخیراً نشر
اولنان ایکنجی قرارنامه ده بونلردن ناشقه نفی ملک و ایجار صغیر
و وکالت حجتلرینی تنظیم ایده بیله جکی بیان ایدلشدر . بو ایکی
قرارنامه دن آ کلاشیلیر که قاضی بو ایکی قرارنامه دن مقدم اولدیغی کبی
هردرلو حجتلری تنظیم و اعطاده سربست دکدر .

بو صورتده استقراض و اموال منقوله نك بیع و هبه سی و ابرا کبی شیلره
دأر حجت تنظیم و اعطاسندن ممنوع اولوب بونلر کاتب عدل طرفندن یا ییلمق
لازم کلیر . محاکم شرعیه نك بونلردن منعی و ظائف شرعیه لرینک بو درجه لرده
قصری هیچ برسبب و حکمتنه مستند اولمادیغنی بیانه حاجت یوقدر .
مع ذلك قاضی یا ییلمق ممنوع اولدیغی بر حجتی یعنی مثلاً اموال
منقوله نك مبیعه سی و اقرار دین و ابرا و هبه و تسلیم حجتلرینی تنظیم
و علاقه دأرانه اعطا ایتسه بونلر ایله بلاینه عمل اولنمق لازم کلیر .
زیرا بو حجتلر حکمی حاوی اولمادیغندن قاضی امر سلطانی ایله ممنوع
اولدیغی مسئله نك خلاقه حکم و یردی حکمی کان لم یکندر دینیه من

بلکه واقعه‌ی بعده انکاره بحال قلامق اوزره تصویر و طرفینک افاده‌لرینی تثبیتدن عبارتدر . علی‌الخصوص بو کبی حجت‌لرک ضبط‌لرنده طرفینک امضا و مهرلری دخی بولنور .

بناءً علیه قاضی اموال منقوله‌نک هبه و تسلیمنه دأر بر حجت تنظیم ایتدکدن سوکره و اهب هبه‌ی انکار ایتسه مذکور حجت هبه‌ی اثبات ایچون کافی بولنمشدر . نته کیم و اهب هبه‌نک حجت شرعیه و جهله وقوعی اقرار ایله برابر بویله بر حجت تنظیمنه قاضینک صلاحیتی اولمادیغنی بالیان مندرجاتندن وارسته قالمق ایستسه نظر التفاته آتماز .

محضر : مدعینک حضور قاضیده‌تقریر ایلدیکی دعوی‌ی و مدعی علی‌هک ویردیکی جواب و بین‌المتخاصمین اثنای مرافعه‌ده واقع اولان اقرار و انکار و یمیندن نکول ایله بولنره مبنی لاحق اولان حکمی حاوی بولنان ورقه‌در . زمامزده بونک معادلی ضبط دعوا‌در .

ضبط دعوی : طرفینک افاده‌لری و تأیید مدعا ضمننده ابراز ایده‌جکلری اوراق و سنداتک‌مأللری و طرفینک اسم و شهرت و صورت افاده‌لری یازیلوب طرفینک و قاضینک امضالری ایله توثیق ایدیلان ورقه‌در .

بوورقه محاکم شرعیه‌ده مجلد بر دفتر اولوب هر دعوی اول امرده بودفته یازیلیر . محاکمه‌یه مباشرت اولندقدن سوکره ختامنه دکی‌ن اول محاکمه‌یه متعلق جریان ایده‌جک بالجمله معاملات و تدقیقاتک جریان‌ی عقیننده سالف‌البیان ضبط جریده‌سنه قید اولنور . و بوضبط جریده‌سی اعلامک اساسنی تشکیل ایدر . یعنی بو جریده‌ده محرر

صورت دعوی و مدافعات و جریان ایدن محاکمات اساس طوتیه رق
اعلام مسوده سی اصول صک اوزره محو و اثبات ایتک ناجز ایسه ده
اساس مسئله جه تغیر اولماق شرطدر .

طرفینک شخصلری نزد قاضیده مجهول ایسه قاضی آنلردن معرف
طلب ایدر . طرفینک تعریفندن مقصد حیل و تزویراتک منع وقوع ایدر .
زیرا طرفینک حضور قاضیده یا بمق ایستدک لری معاملات کندی
حققرینه عائد اولمایوب صنیعیه طریقیه دیکرک حقوقنه تجاوز احتمالی
واردر . مثلاً زید عمروی بر دعوی ایچون توکیل ایده جک اولدقده
زید عندالقاضی معروف دکل ایسه تعریف ایتدیرلمک لازم کلیر .
چونکه احتمالکه موکل وصاحب حق زید اولمایوب زیدک اسمنی
طاقنمش دیکر بر آدمدر . وزیدک خبری اولمادن و کالتنامه بی استحصال
ایده رک کندی منفعتی ایچون زیدی اضرار ایده جکدر . [۱]

نته کیم ایکی کیمسه حضور قاضیده یکدیگرینی عامه دعاوی و کافه
منازعاتدن ابرا ایده رک بوکا دائر بر قطعه حاجت طلب ایتدکلرنده
قاضی کندیگرینی طانیمیور ایسه تعریف ایتدیرلمک لازم کلیر . چونکه
جائزکه بو ایکی کیمسه دیکر ایکی کیمسنه تک اسملرینی طاقینه رق بونلری
اضرار ایتک مقصدیه بویله بر شیشی احداث ایدر لرکه بونک فعلا بر

[۱] قال ولوان الموکل حضر لیرکل عندالقاضی هذا لوکیل قتال له وکات
هذا لوکیل اطلب کل حق لی بالکوفه وبالخصومة فی ذلك و لیس معهما للموکل
قبله حق فان کان القاضی یعرف الموکل انه فلان بن فلان الفلانی قبل القاضی وکانه
وانفذها للوکیل فان احضر الوکیل احداً بدعی علیه حقا وقد طالب الموکل
کان الوکیل خصما قال فان کان القاضی لا یعرف الموکل لا یقبل الوکالة منه
فی ادب القاضی .

مثالی ظهور ایتدی . شویله که ایکی کیمسه آراسنده دعاوی و منازعات
تمادی ایتمکله بونلردن بری خصمی اولدیغنی بالیان بر اجنبی محکمه
شرعیه یه کورتوره رک او یولده برابر اجتنی آلمش اولدیغنی آ کلاشلمشدر .
کذلک مدعی محکمه یه زیددر دیه عمروی احضار وعلینه اقامه
دعوی واوده اقرار یاخود مدعی صورساره ایله اثبات ایلر . بو
صورتده محکمه ده حاضر ومدافعات لازمه ده بولنمیان زیدی محکوم
ایدر .

معرفلر ، طرفینک اسم ونسبیرینی وسائرندن تمیز ایده جک
اوصافیرینی بیان وتعریف ایدرلر . طرفین کرک رجال وکرک نسادن
اولسون لزوم تعریفده فرق یوقدره وبروجه مشروح تعریف اولندیغنی
حاله حاکم وثیقه ده طرفینک اسم وشهرتیرینی کندیسنک معلومی
بولنش کبی بیان ایدر .

طرفینک اسم وشهرتیری قاضینک مجهولی اولدیغنی کبی معرفلر
دخی موجود بولماسه قاضی وثیقه ده طرفینک اسم وشهرتیرینی کندی
افاده لرینه عطفاً بیان ایدر . یعنی فلان بن فلان وشو ایشله مشغول
اولدیغنی بیان ایدن حسن افندی مواجهه سنده دیه تحریر ایلر . فقط
بوندن صوکره بو وثیقه ایله عمل اولنمق لازم کلدکده بر طرف ،
طرف دیگرک وثیقه ده اسمی محرر کسنه اولمادیغنی بیان ایتدیکی
تقدیرده کندیسی اولدیغنی اثبات ایتسی لازم کلیر .

کتب فقهیه ده وصک کتابلرنده وحتى شروط جلالیده بالاده
مسطور ایکی صورت دخی موجود ایسه ده بلاینه مضمونیه عمل وحکم
حاز اولایله جک صورتده سندت شرعیه نک تنظیمنه دار اولان

تعلما تڪ برنجي ماده سنده ڪرڪ مدعي وڪرڪ مدعي عليهڪ شخصي محڪمه جهه مجهول بولنديني واقامه اولنان دعوى ڪندي دعوالري اولديغنه دلالات ايدر يدلرنده اوراق معتبرد بولنماديني ياخود دعواده همان يڪديڪريني تصديق ايدهرڪ بر ضيغه شائبه سي حس اولنديني تقديرجه شيخصليبي واسم وشهرتلييله صفت ومأموريث ومحل اقامتليبي تعريف ايجون محله مختارلرندن ياخود تابع اولدقلى اصناف ڪتخداسندن ويا آمر وضابطلرندن علم وخبر ڪتيردييله جڪدر ديه محرر اولديغنه ميني قاضي بوزمانده بالاده محرر ايڪنجي صورت وجهله عمل ايدهمامڪ لازم ڪليز .

مع ذلك بلا تعريف بويله بروثيقه يازيلوبده وقت استعمالده تصادق واقع اولسه او وثيقه ايله عمل اولنور .

صك وسند : بيع واقرار ورهن ڪي شيلر يازيلوب فقط خط وامضاي قاضي بولنمايوب طرفين عاقدينڪ امضاليني وشهودڪ ڪندي اللاريله آنده يازمش اولدقلى شهادتلي حاوي بولنان ورقه در .

صك ، فارسي معرب اولوب جمعي اصك وصڪاڪ وصڪوك در مجرفي القضا . صك لغة ضرب معناسنه اولوب بونده دنجي شهود ڪندي شهادتليبي يازمش اولمالرييله آنده ضرب - ضرب الشهود ايديهم عقيب ڪتب الشهاده - معناسي موجوددر . و صك و سند بعضاً اعلام وحجته شامل معناه استعمال اولنور . صكوك وسندات شرعيه تعبيرنده اولديني ڪي .

فقط عرفزده صڪك مرادفي سنددر . مثلاً عقد بيع اولندقدم بيع وشرايبي ميين اولمق اوزره تنظيم اولنان ورقه يه صك وسندا طلاق اولنور .

عصر سعادت صاحب هدايتده دخى بويولده سندلريازيليرايدى .
حتى اووقت بروجه آتى مبايعه ووقف سندلري يازلمشدر .
مبايعه سندی شودر: هذا ما اشترى عدى بن الخالد بنى سودة الحنفى
من محمد رسول الله صلى الله تعالى عليه وسلم اشترى منه عبداً لاداء [۱]
فيه ولا غائلة ولا خبثة بيع المسلم من المسلم انتهى .
كذلك عثمان بن عفان رضى عنه المنان برقطعه ارضى وقف ايدهر ك
وجه آتى اوزره وقفه يازمشدر . بعد البسملة هذا ماتصدق به عثمان
بن عفان فى حياته تصدق بماله الذى بخير يدعى مال ابن الحقيف على
ابنه أبان [۲] بن عثمان صدقة بته بتلة [۳] لايشترى اصله ابدأ ولا
يوهب ولا يورث شهد به على بن ابى طالب واسامة بن زيد انتهى .
وقفه ده صدقه لفظى استعمال ايدلمش صدقه ايسه فقرايه عابدبولمش
اولمغه بواعتباريله بو وقفك موقوف عليها جهت غير منقطعه اولمش
اولور .

محيط برهانيده بر دين سندنده دانيك نامى نام مستعار اولديغنه
دأر برسند صورتى يازلمش بو سندنده كى قيودك فواندى دخى ايضاح
ايدلمشدر . بونام مستعار سندنك ترجمه صورتيله خلاصه سى بروجه

---

[۱] داء ، عبوب باطنه به اطلاق اولنور . وجودده اثرى كرك ظاهر
اولسون كرك اولماسين . قره وآق جگر خسته لفرى وباصور واوبوزوجذام
وعرق النساء وبرص كى . فائله دخى اباق ، سرقت ، قطع طريق ، نيش
وطرى يعنى يان كسيجيلك كى شيلره اطلاق اولنور . خبثه دخى زنا كى
شيلردر .

[۲] أبان، أبان، منصور وغير منصور استعمال اولنور .

[۳] البت الفطع وكذا البتلة على مايقهم من المصباح .

آتیدر : زید ذمتنده یوز عدد لیرای عثمانی الاجن اولدیغنی مبین بولنان سا ۱ مارت سنه تاریخلی وزید امضالی وزیرنده فلان وفلان شاهدلرک شهادتلی محرر اولان سندده مذکور ومسطور بولنان الاجق بنم اولمایوب سبب مشروعدن طولایی مذکور الاجق عمرو بن بکرک مالی وسند مذکورده داین صفتیه محرر اسمم مستعار اولارق مبلغ مذکور یوز عدد لیرایی مدیون مرقوم زیددن دعوایه واخذ وقبضه وبوخصوص ایچون مرة بعداخری دیلیدیکنی توکیل وعزله مومی الیه عمروی وکیل تعیین ایتدیکم کی اوده اشبو وکالتی قبول ایلدیکنی مبین اشبو سندم مومی الیه عمروه اعطا اولندی
سا غره ربیع الاول سنه
شهری زاده

رجب

فقط زمانمزده عمروک دعوایه ودیکر بنی بوکا توکیله صلاحیتی اولوق ایچون اشبو سند ، رسمی یعنی کاتب عدلدن مصدق اولوق لازم کلیر .

مذکور سندده کی قیودک فوادی مذکور کتابده بروجه آتی ایضاح ایدلشدیر . مقرله اول ، یعنی رجب دین مذکور مقرله ثانینک یعنی عمروک اولدیغنی اقرار ایتدکن صوکره مقرله اولک دین مذکور قبضی ایچون مقرله ثانینی توکیل ایلدیکنی نام مستعار سندده کوسترلدی . زیرا مقرله اول ، مقرله ثانی طرفندن آنک مالنی بیعه وکیل تعیین اولنه رق وکیل مرقوم دخی مذکور مالی ثمن معلوم مقابلنده برکسنه یه صاتمیش اولغله اوکسنه ذمتنده کی الاجق هر نقدر مقرله ثانینک ملکی اولسه دخی حق قبض آنک اولمایوب

وكيلك اولاجنى دركار [۱] وبوصورته وكيل بالبيع طرفدن موكل قبض ثمنه توكل ايدلدىكجه موكلك حق قبضى بولميه جنى آشكار بولمىشدر . شوسبيله كه وكيل بالبيعك شواقرارى مشترى به غيرسارى اولوب معامله تولى ومباشرت ايدن وكيل اولغله مقرله ثانى حق قبضه مالك اولمق ايجون بوتوكيله حاجت مس ايدر انقروى فى الدعوى . واقعا افضيه ده مقرله ثانى ايجون حق قبضك ثبوتى خصوصنده توكيله حاجت اولمادىنى بيان اولمىش ايسه ده بوقول مجله نك ۱۵۹۰ ماده سنه مخالف اولديغندن بونكله عمل اولنه ماز .

سندات ، جميع فقهايه و مذاهبه كوره شايان قبول اولاجق صورتده يازلمق موافق اولور . زيرا بويله يازلماز ايسه او سندك صحتنه قائل اولميان قاضيه عرض اولنورده اوده آنك فساد وبطلاننه حكم ايدر . وبوصورته سنددن مقصود اولان فائده فوت اولمىش وسند محافظه حقوق ايجون غيركافى بولمىش اولور . مثلا بركيمة پر مالى ساتون آلدبغنده شرا سندی يازيلوبده بوسندده سراء صحيح وشراء جائز شرعى ايله ساتون آلام ديه يازيله رق بايعه ويرلدكن صوكره مذكور مال بالاستحقاق ضبط اولنسه مشترى ثمن مبيع ايله عند زفر ومالك وشافعى وابن ابى ليلا بايعنه رجوع ايده من [۲] بوصورته

---

[۱] مجله نك ۱۴۶۱ و ۱۵۰۴ ماده لرينه مراجعه اولنه .

[۲] لانه اذا اقران هذا شراء صحيح فقد اقران المبيع في حالة البيع وقيله ملك البايع « لان البيع الفضولى عند الشافى باطل » فاذا اقر بذلك لم يستحق فكانه يؤخذ منه بغيره فلا تقدر على الرجوع ولهذا المعنى ينبغي ان يكتب على وجه يكون صحيحا في جميع المذاهب جامع الفصولين في الفصل الاربعون .